

چهل حدیث از پیامبر اعظم ﷺ

۱. بهترین ارث

مَا وَرَّثَ وَالِدٌ وَوَلَدَهُ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ.

هیچ پدری، میراثی برتر از ادب به فرزندش نداده است.

کنز العمال: ح ۴۵۴۳۵، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۱۲

۲. پرهیز از تحقیر دیگران

لَا تُحَقِّرَنَّ أَحَدًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنَّ صَغِيرَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ كَبِيرٌ.

هرگز هیچ یک از مسلمانان را کوچک مشمار؛ زیرا کوچک آنان نیز، در نزد خداوند، بزرگ است.

تنبيه الخواطر: ج ۱ ص ۳۱، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۲۶

۳. هر چه برای خود نمی پسندی برای دیگران هم نپسند

أَعْدَلُ النَّاسِ مَنْ رَضِيَ لِلنَّاسِ مَا يَرْضَى لِنَفْسِهِ، وَكَرِهَ لَهُمْ مَا يَكْرَهُ لِنَفْسِهِ.

عادل ترین مردم، کسی است که برای مردم، آن چیزی را می پسندد که برای خود می پسندد، و برای آنها خوش ندارد، آنچه را برای خود خوش ندارد.

کتاب من لا يحضره الفقيه: ج ۴ ص ۳۹۵ ح ۵۸۴۰، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۶

۴. مؤمن حقیقی

مَنْ وَاسَى الْفَقِيرَ مِنْ مَالِهِ، وَأَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ، فَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ حَقًّا.

هر کس فقیر را در مال خود شریک گرداند و با مردم به انصاف رفتار کند، او مؤمن حقیقی است.

الكافي: ج ۲ ص ۱۴۷ ح ۱۷، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۵۴

۵. امانت داری

لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ.

کسی که امانت دار نیست، ایمان ندارد.

النوادر للراوندى: ص ۹۱ ح ۲۷، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۱۰۲

۶. زیرک ترین زیرکان

أَكْبَسُ الْكَيْسِيِّينَ مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ.

زیرک ترین زیرکان، کسی است که از نفس خویش حساب بکشد و برای بعد از مرگ کار کند.

بحار الأنوار: ج ۷۰ ص ۶۹ ح ۱۶، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۱۱۶

۷. خوبی در حق کسی که بدی کرده

أَحْسِنُ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ.

به کسی که در حق تو بدی کرده است، خوبی کن.

کنز الفوائد: ج ۲ ص ۳۱، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۱۲۴

۸. رحم به عزتمند خوار شده و توانگر تهی دست شده

إِرْحَمُوا عَزِيزًا ذَلًّا، وَغَنِيًّا افْتَقَرَ.

به عزیزی که خوار شده و توانگری که تهی دست شده است، رحم کنید.

قرب الإسناد: ص ۶۶ ح ۲۱۰، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۱۴۲

۹. نتیجه دل کندن از دنیا

الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا يَرِيحُ الْقَلْبَ وَالْبَدْنَ.

دل کندن از دنیا، جان و تن را آسوده می سازد.

الخصال: ص ۷۳ ح ۱۱۴، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۱۶۴

۱۰. معنای صدقه

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ.

هر کار نیکی، صدقه است.

الخصال: ص ۱۳۴ ح ۱۴۵، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۲۳۸

۱۱. هزینه کردن به اندازه وسع

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْخُذُ بِأَدَبِ اللَّهِ عِزُّهُ وَجَلُّهُ؛ إِذَا وَسَّعَ عَلَيْهِ اتَّسَعَ، وَإِذَا أَمْسَكَ عَلَيْهِ أَمْسَكَ.

همانا مؤمن، به ادب خداوند عز و جل رفتار می کند؛ هر گاه خدا به [زندگی] او گشایش بدهد، او گشاده دستی می کند، و هر گاه بر او تنگ بگیرد، او نیز دست ننگه می دارد.

الكافی: ج ۴ ص ۱۲ ح ۱۲، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۱۰

۱۲. برترین صدقه

مَا مِنْ صَدَقَةٍ أَفْضَلَ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ.

هیچ صدقه ای، برتر از گفتن حق نیست.

كنز العمال: ج ۶ ص ۴۱۵ ح ۱۶۳۲۴، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۲۴۴

۱۳. سکوت

عَلَيْكَ بِطَوْلِ الصَّمْتِ فَإِنَّهُ مَطْرَدَةٌ لِلشَّيْطَانِ، وَعَوْنٌ لَكَ عَلَى أَمْرِ دِينِكَ.

بر تو باد خاموشی بسیار! چرا که آن، موجب طرد شیطان است و در کار دینت، یاور تو.

۱. الخصال: ص ۵۲۶ ح ۱۳، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۲۶۰

۱۴. گذشت

مَنْ عَفَا عِنْدَ قُدْرَةِ عَفَا اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ الْعَثْرَةِ.

هر کس هنگام قدرت [بر انتقام]، گذشت کند، خداوند در روز لغزش، از او در می گذرد.

كنز العمال: ج ۳ ص ۳۷۷ ح ۷۰۲۳، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۲۷۶

۱۵. اجر قرض بیش از صدقه

دَخَلَ رَجُلٌ الْجَنَّةَ فَرَأَى مَكْتُوبًا عَلَى بَابِهَا: الصَّدَقَةُ بَعَشْرٍ أَمْثَالِهَا، وَالقَرَضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ.

مردی وارد بهشت شد. دید که بر در آن، نوشته است: «[ثواب] صدقه، ده برابر آن است و [ثواب] قرض دادن، هجده برابر.»

الترغيب والترهيب: ج ۲ ص ۴۰ ح ۳، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۲۸۴

۱۶. فشار نیاوردن به بدهکار تنگ دست

كَمَا لَا يَحِلُّ لِغَرِيمِكَ أَنْ يَمْطُلَكَ وَهُوَ مُوسِرٌ، فَكَذَلِكَ لَا يَحِلُّ لَكَ أَنْ تُعْسِرَهُ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّهُ مُعْسِرٌ.

همچنان که بدهکار تو، اگر توانگر باشد، روا نیست در پرداخت بدهی اش به تو تعلل ورزد، بر تو نیز روا نیست که اگر بدانی تنگ دست است، او را تحت فشار قرار دهی.

ثواب الأعمال: ص ۱۶۷ ح ۵، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۲۹۰

۱۷. آرامش و وقار

عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ.

بر شما باد آرامش و وقار!

کنز العمال: ج ۳ ص ۲۵۲ ح ۶۴۰۲، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۳۳۸

۱۸. تواضع

إِنَّ التَّوَّاضِعَ يَزِيدُ صَاحِبَهُ رِفْعَةً، فَتَوَاضَعُوا يَرْفَعَكُمُ اللَّهُ.

همانا فروتنی، بر بلندمرتبگی (رفعت) صاحب خود می افزاید. پس فروتن باشید تا خداوند، شما را مرتبه بلند بخشد.

الکافی: ج ۲ ص ۱۲۱ ح ۱، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۳۴۶

۱۹. از بین برنده ی کینه

تَهَادُوا فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالضَّغَائِنِ.

به یکدیگر هدیه دهید؛ زیرا هدیه، کینه ها را می برد.

الكافی: ج ۵ ص ۱۴۴ ح ۱۴، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۳۶۶

۲۰. اندوه طولانی برای لحظه ای خوشی

رُبَّ شَهْوَةٍ سَاعَةٍ تُورِثُ حُزْنَ طَوِيلًا.

چه بسیار شهوتی که ساعتی بیش نپاید؛ اما اندوهی طولانی در پی آرد.

الأمالی للطوسی: ص ۵۳۳ ح ۱۱۶۲، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۳۹۰

۲۱. شجاع ترین مردم

أَشَجَعُ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ.

شجاع ترین مردم، کسی است که بر هوس خود چیره آید.

معانی الأخبار: ص ۱۹۵ ح ۱، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۳۹۶

۲۲. داروی گناهان

لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، وَدَوَاءُ الذُّنُوبِ الْاسْتِغْفَارُ.

هر دردی را دارویی است و داروی گناهان، استغفار است.

توابع الأعمال: ص ۱۹۷ ح ۱، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۴۶

۲۳. بیماری و پاک شدن گناهان

السُّقْمُ يَمْحُو الذُّنُوبَ.

بیماری، گناهان را پاک می کند.

جامع الأحادیث: ص ۸۵، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۴۸

۲۴. پاک شدن گناهان با کمترین رنج

مَا أَصَابَ الْمُؤْمِنَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا حَزَنٍ حَتَّىٰ يَهْمُهُ يَهْمُهُ إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهِ عَنْهُ مِنْ سَيِّئَاتِهِ.

هیچ رنج و درد و اندوه و حتی نگرانی خاطری به مؤمن نمی رسد، جز این که خداوند، بدان، گناهانش را می زداید.

تحف العقول: ص ۳۸، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۵۰

۲۵. کار خوب پس از کار بد

إِذَا عَمِلْتَ سَيئَةً فَاعْمَلْ حَسَنَةً تَمْحُوهَا.

هر گاه کار بدی کردی، کار خوبی انجام بده، که آن، بدی را پاک می کند.

الأمالی للطوسی: ص ۱۸۶ ح ۳۱۲، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۵۲

۲۶. خدمت به خانواده

خِدْمَةُ الْعِيَالِ كَفَّارَةٌ لِلْكَبَائِرِ، وَتُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ.

خدمت کردن به خانواده، کفاره گناهان بزرگ است و خشم پروردگار را فرو می نشاند.

جامع الأخبار: ص ۲۷۶ ح ۷۵۱، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۵۴

۲۷. خوشا به حال این شخص

طُوبَى لِمَنْ صَلَحَتْ سَرِيرَتُهُ، وَحَسُنَتْ عَلَانِيَتُهُ، وَعَزَلَّ عَنِ النَّاسِ شَرَّهُ.

خوشا به حال کسی که باطنش صالح و ظاهرش نیکو باشد و شرّ خود را از مردم بر کنار دارد!

الأمالی للطوسی: ص ۵۳۹ ح ۱۱۶۲، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۸۰

۲۸. آزردن پدر و مادر

مَنْ آذَى وَالِدَيْهِ فَقَدْ آذَى، وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَهُوَ مَلْعُونٌ.

هر کس پدر و مادرش را بیازارد، مرا آزار داده است و هر کس مرا آزار دهد، خدا را آزار داده است و هر کس خدا را آزار دهد، ملعون است.

مستدرک الوسائل: ج ۱۵ ص ۱۹۳ ح ۱۷۹۷۸، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۸۰

۲۹. آزار به همسر

أَيُّمَا امْرَأَةٍ آذَتْ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ عِزَّ وَجَلَّ مِنْهَا صَرْفًا وَلَا عَدْلًا وَلَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ؛ وَإِنْ صَامَتْ نَهَارَهَا وَقَامَتْ لَيْلَهَا وَأَعْتَقَتْ الرِّقَابَ وَحَمَلَتْ عَلَى جِيَادِ الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَكَانَتْ فِي أَوَّلِ مَنْ يَرُدُّ النَّارَ، وَكَذَلِكَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَهَا ظَالِمًا.

هر زنی که با زبان خود، شوهرش را آزار دهد، خداوند عز و جل از او هیچ توبه و فدیة ای و هیچ عمل نیکی را نمی پذیرد تا آن گاه که شوهرش را راضی کند، گرچه روزها را روزه بگیرد و شب ها را عبادت کند و بنده ها آزاد کند و اسبان تیز تک [برای جهاد]، در راه خدا تجهیز کند. او جزو نخستین کسانی است که به آتش در می آیند. همچنین است مرد، اگر به زنش ستم کند.

کتاب من لایحضره الفقیه: ج ۴ ص ۱۴ ح ۴۹۶۸، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۴۹۸

۳۰. بغل

أَقْلُ النَّاسِ رَاحَةً الْبَخِيلُ.

کم آسایش ترین مردم، بخیل است.

معانی الأخبار: ص ۱۹۵ ح ۱، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۵۱۸

۳۱. انسان بی کاره

إِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ الصَّاحِبَ الْفَارِغَ، لَا فِي شُغْلِ الدُّنْيَا وَلَا فِي شُغْلِ الْآخِرَةِ.

خداوند از شخص تن درست بیکاره که نه سرگرم کار دنیاست و نه سرگرم کار آخرت، نفرت دارد.

شرح نهج البلاغة: ج ۱۷ ص ۱۴۶، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۵۲۸

۳۲. نهمت

مَنْ بَهَتْ مُؤْمِنًا أَوْ مُؤْمِنَةً أَوْ قَالَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ أَقَامَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى تَلٍّ مِنْ نَارٍ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَهُ فِيهِ.

هر کس به مرد یا زن مؤمنی، تهمت بزند یا درباره او چیزی بگوید که از آن مبراست، خداوند در روز رستاخیز، وی را بر تلی از آتش نگه می‌دارد، تا این که از [کیفر] آنچه درباره او گفته است، خارج شود.

عیون اخبار الرضا(ع): ج ۲ ص ۳۳ ح ۶۳، حکمت نامه پیامبر اعظم(ص)، ج ۸ ص ۵۳۲

۳۳. سرزنش گناهکار پس از توبه

مَنْ عَيَّرَ أَخَاهُ بِذَنْبٍ قَدْ تَابَ مِنْهُ لَمْ يُمْتْ حَتَّى يِعْمَلَهُ.

هر کس برادر خود را برای گناهی که از آن توبه کرده است، سرزنش کند، نمی‌میرد تا خود، آن گناه را مرتکب شود.

تنبيه الخواطر: ج ۱ ص ۱۱۳، حکمت نامه پیامبر اعظم(ص)، ج ۸ ص ۵۳۸

۳۴. پوشاندن زشتکاری دیگران

مَنْ سَتَرَ عَلَى مُؤْمِنٍ فَاحِشَةً فَكَأَنَّمَا أَحْيَا مَوْتُودَةً.

هر کس زشتکاری مؤمنی را بپوشاند، چنان است که دختر زنده به گور شده‌ای را نجات داده باشد.

کنز العمال: ج ۳ ص ۲۴۹ ح ۶۳۸۸، حکمت نامه پیامبر اعظم(ص)، ج ۸ ص ۵۴۰

۳۵. مشغول شدن به عیوب خود مانع عیبجویی

طُوبَى لِمَنْ مَنَعَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ إِخْوَانِهِ.

خوشا به حال آن که عیب خودش، او را از پرداختن به عیب‌های برادران مؤمنش باز دارد!

بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۱۲۶ ح ۳۲، حکمت نامه پیامبر اعظم(ص)، ج ۸ ص ۵۴۲

۳۶. لقمه حرام و عدم پذیرش نماز

مَنْ أَكَلَ لُقْمَةً مِنْ حَرَامٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً.

هر کس یک لقمه حرام بخورد، تا چهل شب، نمازی از او پذیرفته نمی‌شود.

کنز العمال: ج ۴ ص ۱۵ ح ۹۲۶۶، حکمت نامه پیامبر اعظم(ص)، ج ۸ ص ۵۵۰

۳۷. خوش رویی

حُسْنُ الْبَشْرِ يَذْهَبُ بِالسَّخِيمَةِ.

خوش رویی، کینه را می برد.

تحف العقول: ص ۴۵، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۵۶۲

۳۸. لعنت خدا بر دست اندرکاران شراب

لَعْنَةُ اللَّهِ الْخَمْرَ، وَعَاصِرَهَا، وَغَارِسَهَا، وَشَارِبَهَا، وَسَاقِيَهَا، وَبَائِعَهَا، وَمُشْتَرِيَهَا، وَأَكْلَ ثَمَنِهَا، وَحَامِلَهَا، وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ.

خداوند، شراب و شرابگیر و آن را که درختی برای تهیه شراب بکارد و شرابخوار و ساقی شراب و شراب فروش و خریدار شراب و کسی که پول شراب فروشی را بخورد و کسی که آن را حمل کند و کسی را که شراب برایش حمل شود، لعنت کرده است.

الأمالی للصدوق: ص ۵۱۱ ح ۷۰۷، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۸ ص ۵۷۴

۳۹. شرط امر به معروف و نهی از منکر

لَا تَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا تَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ حَتَّى تَكُونَ عَالِمًا، وَتَعْلَمَ مَا تَأْمُرُ.

امر به معروف و نهی از منکر مکن، مگر آن که عالم باشی و بدانی که به چه، امر می کنی.

الفردوس: ج ۵ ص ۶۹ ح ۷۴۸۶، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۷ ص ۷۰

۴۰. آموختن علم در خردسالی و بزرگ سالی

مَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ فِي صِغَرِهِ كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ، وَمَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ فِي كِبَرِهِ كَالَّذِي يَكْتُبُ عَلَى الْمَاءِ.

حکایت آموختن علم در خردسالی، همچون نقشی است که روی سنگ کنده می شود و حکایت کسی که در بزرگ سالی علم می آموزد، همچون کسی است که روی آب می نویسد.

کنز العمال: ج ۱۰ ص ۲۴۹ ح ۲۹۳۳۶، حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۷ ص ۱۳۶